

SVESKE

Nedelja, 3. decembar [1967]

U ovaj bistro *Sent-Mem*, blizu Durdana, dolaze starci koji žive u staračkom domu na kraju sela. Vidno se dosađuju. Jedan od njih hoće da bude duhovit, a samo je groteskan. Pomišljam na starce opisane u *Guliveru*. Svi ti ljudi su radili čitavog života da bi spali na ovo. Udovci su, i njihove porodice su manje-više digle ruke od njih. Koliko je humanije, prirodnije i velikodušnije ophođenje kanibala kad proždiru oca i majku!

Ranije se, u svim selima, nemoćni starac gušio jastukom. Sada, uz socijalno osiguranje, penzije i slično, te sablasti se brižljivo čuvaju.

5. decembar

Završen tekst o Praznini!

Više od mesec dana isključivog kontakta s istočnjačkom mišlju. Nisam ništa drugo maltene ni čitao. Imam utisak da sam se vratio iz jednog vrlo dalekog, pa opet bliskog sveta. A sad treba da se okrenem Valeriju, odnosno nekome koga nisam čitao otkad. Hoću li ga *ponovo pronaći*? Moguće, ali uopšte nije sigurno. Na kraju krajeva, taj predgovor mora da se napiše, uprkos eventualnom razočaranju.¹

Biće je otkriće; praznina – tekovina. Ko nije probuđen, taj nije osvajač; on je samo *zaluđenik* budnosti.

U svom predgovoru za američko izdanje *Iskušenja postojanja*, Suzan Sontag piše da je poglavlje o Jevrejima najpovršnije i najbrže napisano u knjizi. Ja naprotiv mislim da je daleko najbolje. Koliko tim kritičarima fali njuha! Jedan tako strastven tekst ne može biti *cursor*, nosio sam ga godinama u sebi. I otkud joj ideja da kaže da je nešto površno zato što joj se ne dopada?²

Nikada ne treba čitati kritičare, samo autore. Svaka kritika potiče iz *disertacije*. Pedanterska je i želi da ispadne pametnija nego što jeste. Primetio sam naime da gotovo sve te osušene voćke što pišu prikaze *forsiraju* svoju inteligenciju i žele da nas ubede da proizvode ideje bez truda, maltene spontano. Koliko je sve to zapravo birano i pretenciozno!

¹ Članak o „Praznini” nosi naslov “L’indélivré” („Neprobudjen”/„Neoslobodjen”). Što se tiče teksta o Valeriju, reč je o predgovoru za deveti tom Valerijevih *Sabranih dela* na engleskom (*Collected Works*, vol. 9, *Masters and Friends*, Princeton University Press, 1968) koji je od Siorana naručio priređivač Džekson Metjuz. U spomenuti tom *Sabranih dela* prvi put su uključeni odlomci iz Valerijevih *Svezaka*, objavljenih u faksimilu između 1957. i 1961. godine (éditions CNRS). – Osim prevodilačkih, ovde su uključene i fusnote iz originalnog izdanja. (*Prim. prev.*)

² *Cursor*: zbrzan. – Uvod Suzan Sontag u *Temptation to Exist* (Quadrangle books, 1968, prev. Ričard Huard) objavljen je i kao zaseban esej pod naslovom *Thinking against oneself: Reflections on Cioran*” (u knjizi *Styles of Radical Will*, Farrar, Strass and Giroux, 1969). (*Prim. prev.*)

Ostanimo ispod svojih mogućnosti i svojih darovitosti: to je jedini način da očuvamo makar kakvu pristojnost.

Samo je impresionistička kritika bila čitljiva. Sada se bilo ko može smatrati ovlašćenim da pravi teorije o onome što mu padne na pamet. To sam nazvao „zaglupljivanjem putem filozofije”.

Pisanje pisama je gubljenje vremena. Ali i to je bolje od pristupanja nekakvoj „temi”, od ozbiljnog bavljenja njome.

Od svega što je Šopenhauer napisao i o čemu je razmišljao preživjele su samo njegove promene raspoloženja. Kad god govori o svom sistemu, a bog zna koliko je uporan, dosadan je, ponavlja se; čim zaboravi da je filozof i da mora da ostane veran svojim teorijama, življi je od bilo koga drugog. Ono što ostaje od mislioca jeste njegov temperament, to jest ono zbog čega se *zaboravlja*; samo zahvaljujući svojim kontradikcijama, kapricima, zahvaljujući svojim nepredvidljivim reakcijama, koje su u neskladu sa glavnim linijama njegove filozofije, on uspeva da nas zabavi, zbuni, zainteresuje.

Najbolje je govoriti o ma kojoj temi *pod uslovom da zaboravite u šta verujete*. Ništa nas više ne sterilise od potrebe da sebi ne protivrečimo, tim pre što sebi ne protivrečimo stvarno ako samo sledimo liniju svog temperamenta, ako se prepustimo sebi.

Danas savršeno možemo da razumemo koliko je antičkom patriciji ili esteti sigurno bio odvratn nastanak hrišćanstva.

Kada bi poduhvat življenja i umiranja imao realnu osnovu, kada bi bio nešto drugo osim uhranjene iluzije, ko bi ga sproveo do kraja? Ono što ga čini primamljivim jeste njegova imanentna praznina i njegovo univerzalno svojstvo. Taj poduhvat je sve zato što nije ništa.

Posle toliko godina distanciranja od ma kakve muzike, sada nastupa *definitivno* pomirenje.

Zalažem se protiv žargona zato što stvara ogromnu oholost i zato što onaj ko ga koristi, ko se njime razmeće, ko ga gaji, jeste prepotentni pojedinac. Čak su i dobri filozofi obuhvaćeni ovim pojmom.

Taj predgovor o Valeriju – ah, koliko mrzim da *sudim*. Zanat kritičara je užasan. Nikada ne pisati ni o kome, uzdržati se od ma kakvog opanjkavanja.

7. decembar

Jutros, na radiju, neki profesor, koji je govorio o antičkim sofistima, na tragu Sokrata ih je napadao što su prodavali svoje znanje, što su učenici morali da ih plaćaju, što su pravili „turneje” u najvećim gradovima da bi zaradili novac svojim „predavanjima” itd.

...A vi, rekao bih toj cepidlaki, vi sigurno za *džabe* svake nedelje pripremate ova učena i tupava saopštenja...

Uopšte nemam volje da se vraćam Valeriju. Sve mi to zvuči prašnjavo i uzaludno inteligentno. Čovek je pobrkao precioznost i mišljenje.

16. decembar

Bolest je neizmerna realnost, suštinsko svojstvo života — ne samo sve što živi već sve što *jeste* izloženo je bolesti: pa i kamen. Samo praznina nije bolesna, ali da bi se stupilo u prazninu, mora se biti bolestan. Jer niko *zdrav* nije sposoban da joj pristupi. Zdravlje *čeka* bolest; samo bolest može dovesti do spasonosnog negiranja same sebe.

Kakva ironija! Pre dve godine, kada je Gi Dimir od mene naručio članak o Valeriju za *L'Express*, odbio sam ga jer, kako sam mu i rekao, ne volim da se vraćam na autora koji mi je značio u životu, a od kojeg sam se sad potpuno odvojio.

A sad ga opet čitam, gotovo u celosti, jer tako zahtevaju okolnosti i moja finansijska situacija...

„Čudo” nepravde o kojem govori apostol – svakako; ali još važnije, još značajnije je čudo propadanja, tajni zakon svakog bića, pre *usud* nego zakon; jer propadanje više ima veze sa sudbinom nego sa prirodom.

U fenomen samog života upisana je ogromna mogućnost propadanja; svako živo biće je praktično propalo, i više nego *praktično*.

18. decembar

Valeri je bio važan za moj intelektualni razvoj, ne, tačnije, za svest o jeziku. Ali odavno je prestao da me zanima. Iz njega sam izvukao sve što se dalo izvući. Zašto bih se vraćao na sve to što znam i što mi više ne znači baš ništa? Osećam mučninu dok ponovo prolazim kroz tolike briljantne, a često šuplje formule; taj *nakinđureni* jezik me umara – i sve te pretencioznosti bile bi neodržive da iza svega toga ne stoji veoma realna razuverenost koja se ponekad uzdiže do *intelektualnog* očajanja.

(Koliko je dosadno *prosuđivati* o nekom misliocu, bilo hvaleći ga ili ga kudeći! A tek što je mučno odavati se takvoj aktivnosti iz isključivo ekonomskih razloga.)

Soj, ovaj naš soj mora da nestane i nestaće mnogo ranije nego što mislimo. Čvrsto verujem u buduće podljude. Kao što su veliki gmizavci nastradali zbog svoje mase, tako će čovek podleći svojim ambicijama, svojim zločinima i svojoj genijalnosti.

Pokušavam da iščitam *Belešku i digresiju* (1919) koje je Valeri napisao povodom reizdanja svog *Uvoda u Leonardovu metodu*. Nemoguće. Kakvo natezanje; u tekstu je sve dozlaboga verbalno; osim toga, užasava me taj tekst koji je na mene ranije uticao, koji mi je usadio sklonost ka „frazi” – avaj, to su fraze, skakanje s teme na temu, *reči*, reči; sve je to

previše briljantno i naposljetku iscrpljujuće; jezička igra koja se smatra suptilnom, i koja jeste to, ali koja, čim više ne možete da nasednete, više ne može da vas zavede. Fali mu srži, ostavlja vas gladnog na cedilu. Kad pomislim na sve što ću morati ponovo da pročitam kako bih spremio taj predgovor! Treba bežati od stila kao od kuge. Iza njega mora da postoji realnost, kao kod Prusta; u suprotnom, samo se vrti u prazno. Razumljivo je što je Valeri poluzaboravljen. Nikada se ne treba vraćati na svoja oduševljenja; istina je da me u ovom slučaju na to nije navela radoznalost već nužda – autori koje smo ostavili za sobom nužno su nam dosadni. Čak i Ničea čitam s teškom mukom.

Autor tone u mojim očima čim moram da ga čitam kako bih govorio o njemu. Pravo čitanje je naivno i bezinteresno. Samo ono pruža užitak. Koliko sažaljevam kritičare!

Ja volim da čitam kao kućepaziteljka: da se poistovetim i s autorom i s knjigom. Svaki drugi stav podseća me na špijuna ili detektiva. Ili na nekoga ko komada leševe.

Što više čitam Valerija, to više želim da osvetim Paskala zbog glupih stranica koje mu je V. posvetio.

Anri de Renjije je za Malarnea rekao da je mešavina Platona i princa De Linja.³

Volim samo dela koja podsećaju na romantizam, ili pak otvoreno brutalna, cinična dela; mrzim književnost u užem smislu reči, onu koja je samo vežba, „zanat”.

Treba pisati ne misleći ni na prošlost ni na budućnost, čak ni na sadašnjicu; treba pisati za onoga za koga je, budući da zna da umire, sve zakinuto, osim vremena u kojem se odvija misao o njegovoj smrti. Upravo *tom vremenu* vredi se obraćati. Pisati za *gladijatore*...

Ako postoji opadanje u poeziji, onda počinje u trenutku kad pesnici stiču *teorijsko* interesovanje za jezik.

27. decembar

Moj zadatak je da sumnjam u sve, sve dok mi mozak ne eksplodira.

U Vislerovom *Ten o'clock*, Malarne izraz “glorious day” prevodi kao “journée glorieuse”.⁴

Ono što sasvim sigurno uništava duh jeste mnoštvo njegovih talenata, njegova velika radoznalost, njegov *protejski* karakter.

³ Sioran misli na Šarla-Žozefa de Linja (1735–1814), koji je nosio titulu *Prince de Ligne*, belgijskog diplomatu u službi Austrije, takođe plodnog pisca i velikog zavodnika. (*Prim. prev.*)

⁴ U doslovnom prevodu „slavan dan” umesto „divan”. Reč je o predavanju o umetnosti *Ten o'clock* iz 1885. Džejmisa Maknila Vislera (1834–1903), britanskog slikara, glavnog zagovornika likovnog larpularizma. (*Prim. prev.*)

Malarme i... Selin: njihova zajednička tačka jeste u tome što su stvorili sasvim specifičan jezik kojeg nikad nisu mogli da se oslobode, ni u kojoj prilici (uzmimo za primer Malarmeova pisma Meri Loran!)

30. decembar

Kada mi se i sam Buda čini kao naivčina, znam da sam zašao u opasnu krajnost i da je vreme da se povučem.

Ražalošćuje pomisao da smo rekli ono što smo imali da kažemo, da smo svemu rekli svoje *Ne*.

31. decembar

Danas sam prešao tridesetak kilometara u oblasti Etreši i Butinji. Lavine, usamljeni putevi. Koliko volim da budem sam na nekom putu, samo u pratnji svojih misli, pa čak i bez njih! Daleko od gradova punih leševa, jer je Pariz samo groblje koje cepti.

Kad nešto *uradimo*, srećni smo. Trebalo bi prevazići to samozadovoljstvo nakon izvedene stvari. Trebalo bi sve prevazići, jednom zasnogda odvojiti delo od doživljaja.

1. januar 1968.

Moja jedina religija: Bah.

Postoji elita anksioznih bića: ostalo je čovečanstvo.

Sa kakvim sam strpljenjem izgradio svoju nesreću!

Jutros sam slušao jednu propoved iz Ženeve u kojoj je dobri pastor rekao: „Niko od vas ne može biti siguran da neće umreti tokom ove godine koja je počela.”

Ta *nevaspitanost* obezbedila je uspeh hrišćanstva. Čitava religija je preterivanje u indiskreciji, *silovanje* duša.

Traže od mene gestove, dokaze, dela, a sve što mogu da ponudim jesu *preobražene* suze.

X – velika duša koliko se samo poželeti može, ali loš slikar. Nije bio stvoren da se uhvati za vidljivi svet, a još manje da živi od boje. Previše je parazit *onog drugog sveta*.

Treba da pišem o Valeriju, a ne ide mi. Jer on ipak pripada književnosti (koliko god se branio, isključivo iz nje potiče), a ja sam u poslednje vreme bio tako daleko od nje. Sve što je književno postalo mi je strano. Spremao sam se da proučavam Nagardunu i koncept *šunjate*, što je ipak nešto sasvim drugačije od valerijevskog Ništavila.

U tekstu o samoubistvu zaboravio sam da pojasnim da je kod mene samoubistvo ideja, a ne *poriv*. To objašnjava protivrečnosti, kukavičluk i oklevanja na koja me podstiče ta velika tema.

Iz Rumunije, tačnije, iz Sibinja, stiže mi fotografija iz 1936. napravljena u Karpati-
ma; na njoj se vide seljaci, pastiri i nekoliko raznovrsnih građana među kojima, uz dosta muke, napokon prepoznajem i sebe. To jeste moja faca, prepoznajem je, nisam se toliko promenio da ne mogu da prepoznam svoju glavu od pre više od trideset godina – ali apsolutno mi je nemoguće da se setim tog izleta, okolnosti u kojima se odigrala. A što se samog mesta tiče, ne pamtim ga, pa ni približno. Ako se nečega ne sećate, to kao da nikad nije ni postojalo. Tri četvrtine moje prošlosti potpuno mi izmiču; tri četvrtine mog života više mom životu ne pripadaju. Odjednom mi se ta reč *zaborav*, kojoj nikad nisam pridavao dužnu pažnju, čini nepodnošljivo značajnom i pretećom.

„Nemoguće je zavoleti drugi put nešto što smo zaista prestali da volimo.”

Ova Larošfukoova maksima može se savršeno primeniti na moje odnose sa Valerijem. Nekada sam ga čitao sa slašću; taj period je minuo; sad treba da mu se vratim da bih govorio o njemu; nemoguće je da pronađem, ne zanos već *slabost* koja me je vukla ka njemu. Nikada ne treba prihvatati narudžbine, koliko god da ste u oskudici.

Upravo sam napisao jednoj prijateljici iz Rumunije koja mi najavljuje da je postala baka: „Godine nas proždiru i jednog lepog dana ćemo se probuditi stari i potpuno smešni...”

Prozni pisac treba da beži od poezije kao od kuge. Poezija za njega treba da ostane iskušenje koje nastoji da savlada. Dovoljno je da se kod njega oseti mogućnost poezije – ili žaljenje za njom. Inače, ličiće na Voltera.

Posle mesec dana „duhovnog” štiva vratio sam se književnosti. Nije toliko dostojna prezira, bavi se samo prokletnicima, obezbeđuje zvezdama mesto u paklu. A šta je drugo duhovni život ako ne *odbijanje* pakla, što se zapravo svodi na neprekidno mozganje o tom paklu.

4. januar 1968.

Ja sam temeljno (!) *tuđ* svemu što se na ovom svetu radi.

Iz obaveze čitam bezlične stvari. Ali nisu mi one potrebne. Potrebne su mi molitve. Bezlično je sve što nije molitva. Sve što nije molitva ne вреди ništa. Kako se može živeti bez molitve? Ali *kome* je uputiti?

(*Molitva: strah, i melodija, koji prate raspadanje mozga*)

Plaćaju se samo poslovi parazita, makroa, kritički članci, tekstovi o ovome ili onome; platiće mi šest stotina hiljada za predgovor, a od svih svojih knjiga za godinu dana sam zaradio samo osamdeset hiljada starih franaka.

Vrlo je tačna ona Muzilova opaska da su filozofi *Gewalttäter*⁵ i da su veliki sistemi uvek bili savremenici tiranskih režima.

6. januar 1968.

Moji „Susreti sa samoubistvom” objavljeni su u *N. R. F.* Pročitao sam ih. Ogromno razočaranje. Tekst *ne stoji*. Gotovo da me je sramota što sam izneo nešto tako jasno, tako odvratno prozirno, u toj meri lišeno svake misterije.

Po podne sam otišao u Valven da obidem kuću u kojoj je živeo Mallarmé. Onda sam na groblju tražio njegov grob i *sva sreća*, nisam ga našao.

Kad se sve dobro odmeri, samoubistvo je *najčasniji* čin koji ljudsko biće može da izvrši.

Blanšo. On ima dar da sve zamuti. Od svih kritičara, u njemu je najmanje *svetlosti*. Ako hoćemo da pomutimo svoje ideje o nekoj knjizi, potrebno je samo da pročitate njegov komentar.

Jedan prijatelj mi s pravom kaže za Mallarméa i Valerija da su bili „malograđani megalomani”.

U Sorboni sam pregledao dosije Valeri: ogroman, nesrazmeran, sulud. Jedna knjiga na nemačkom, verovatno teza: „Der Begriff der 'absence' bei P. V.”⁶

Od te biblioteke po kojoj gamižu mlade sablasti, u kojoj je vazduh kužan, a službenici odvratni, dobio sam strašan napad mrzovolje. Univerzitet je kloaka imbecila, u svim zemljama na svetu.

13. januar 1968.

Sviđalo nam se to ili ne, samoubistvo je „unapređenje” – imbecil koji se ubije pre staje da bude imbecil.

Kad treba da izvedem neki zadatak koji mi je poveren, koji sam prihvatio iz nužde, pa čak i iz sopstvene namere, sve mi je važno i sve me oduševljava izuzev tog zadatka.

Mallarmé je tražio da se iz rečnika ukloni reč „kao”. Dobar instinkt pesnika.

22. januar

Moji „Susreti sa samoubistvom” učinili su mi se jadnjakavim kad sam ih pročitao u *N. R. F.*-u pre dve nedelje. Danas sam video Žaklin Bor i Žana Denoela kod „Galimara” i rekli su mi da ih je potresao ton koji izbija iz njih. Zato sam ih sada ponovo pročitao i či-

⁵ Nem. despoti. (*Prim. prev.*)

⁶ „Pojam odsutnosti kod P. V.” (*Prim. prev.*)

ni mi se da zaista izražavaju istinito i gotovo duboko osećanje... Ž. B. mi kaže da je neobično da se takvi zapisi objavljuju u časopisu; to je tačno, ali bilo mi je potpuno nemoguće da iz tih beležaka izvučem nešto dosledno i bezlično.

Treba da pišem o Valeriju, a zacopao sam se u njegovog učitelja, Malarmea.

Dok sam slušao jedan Hendlov oratorijum: kako poverovati da se ta egzaltirana preklinjanja, ti krici rastrzanosti i radosti ne obraćaju nikome, da iza njih nema ničega, da su osuđeni da se jednom zauvek izgube *u vazduhu*.

Koliko sam puta usred noći uzeo šešir s idejom da izađem i ubijem se!

„Stigavši na Trg Konkord, došlo mi je da se uništim.”

Na koliko sam mesta, u Parizu i drugde, sam došao do ovakvog razmišljanja i zaveta!⁷

„Potrebno je više duha da se neke reči oslobodimo nego da je uvedemo.” (Pol Valeri u pismu F. Brinou, *Lettres à quelques-uns*)

Oni koji *intenzivno* tragaju za Istinom često su nedaroviti. Jer dar podrazumeva lakoću, samoljublje i strast ka ispoljavanju; on vam staje na put. On je prepreka ka apsolutu. Svaki talent podrazumeva *kompromis*, kao i sve što se spušta na nivo izražavanja.

Poznajem dosta divno inteligentnih ljudi, ali koliko je malo njih sposobno da iznese sud.

Zapravo, izuzev dve ili tri osobe, ne vidim u koga bih mogao da se pouzdam kada je reč o prosuđivanju.

Kod svakog *opskurnog* pisca postoji i udeo nesvesne obmane: on želi da ispadne dublji nego što mu priroda dozvoljava. Osim ako to nije neki poremećaj njegovog uma, neka falinka.

Završio sam svoj tekst o Valeriju, pokušao sam da ga učinim komplikovanijim nego što jeste.

Svako ko je *razumeo* uvek je pomalo šarlatan; on nikada nije sasvim prisutan u onome što govori niti u onome što čini.

4. mart

Sinoć, odlazeći na spavanje, mislio sam kako snovi nemaju nikakvo značenje, kako pripadaju *lošoj* književnosti i da u suštini nemaju nikakve veze s našim dubokim živo-

⁷ Žerar de Nerval, *Aurelija*. (Prim. prev.)

tom. Iste noći sam sanjao san u kojem su defilovale sve moje opsije – nazovimo ih filozofskim...

Među piscima, svi su *zanatlije* osim bolesnika i nesrećnika.

Sve u svemu, Sujeverje i Nauka su ravnopravni: to su dva objašnjenja, dva jednako legitimna tumačenja, i jednako beskorisna.

Kod francuskog pisca, neobičnost je gotovo uvek namerna i samim tim nepodnošljiva.

Gogolj koji odlazi u Jerusalim u nadi da će se „obnoviti” i tamo nalazi samo sušu koju je poneo u sebi. U Nazaretu se dosađuje kao na nekoj „ruskoj železničkoj stanici”.

Pošto je bacio u vatru drugi tom *Mrtvih duša*, Gogolj se zaplakao.

Moj predgovor za Valerija je odbijen. Upravo sam izgubio više od 4000 franaka... Do odbijanja je došlo zato što sam rekao istinu. U suštini, od mene se tražilo da lažem. Nisam igrao igru, to je tačno, ali srećan sam zbog toga. One naivčine ili prevejani tipovi iz Fondacije „Bolinger” žive pod senkom boga koga sam nazvao *frazierom*; jer Valeri je to pre svega.

Džekson Metjuz od njega živi poslednjih dvadeset godina. Metjuz je brutalno reagovao na moja „otkrovenja”: branio je svog idola, svoj razlog postojanja – razume se, u finansijskom smislu. Ali osvetiću se, to naprosto moram da učinim, uprkos svim svojim stremljenjima ka „mudrosti”.⁸

Neuspesi u nizu.

Kako uzvratiti na *podli potez* koji vam je zadao prijatelj? Ako zauzmete plemenit stav, upadate u izveštačenu situaciju – ako se osvetite, bićete isto toliko nedostojni poput njega; ali makar u poslednjem slučaju nećete se pretvarati.

Ne treba gutati razočaranje, treba ga izneti; jedini način da ga se oslobodimo. Zlobnici su oni koji svoju žuč nagomilavaju; moramo je se osloboditi, moramo je istresti u svakoj prilici.

Da bih se osvetio onom imbecilu Džeksonu, pisao sam pisma našim zajedničkim prijateljima gde sam ga obasuo sarkazmom i uvredama. Koliko mi je posle toga bilo lakše!

Najgori zlobnici sreću se među stidljivima i ćutljivima: onima koji se ne usuđuju ili nisu kadri da *brbljaju*.

⁸ Sioranov nesuđeni predgovor Valeriju biće objavljen najpre kao zasebna knjiga, *Valéry face à ses idoles* (Valeri nasuprot svojim idolima, L’Herne, 1970), a potom i u okviru zbirke eseja *Exercices d’admiration* (1986). Predgovor za deveti tom Valerijevih *Sabranih dela* na engleskom će umesto Siorana potpisati Džozef Frenk. (Prim. prev.)

Svaki *plemeniti* stav je pretvaranje. Ne možemo da oprostimo uvrede, osim ako dolaze od neznanaca; nikad kad ih izriče prijatelj ili poznanik.

Niski udarac može se zaboraviti, ali ne i oprostiti. Svaki oproštaj je samo poza i ništa više. Mi smo sačinjeni od stvari koja nema ništa zajedničko s oproštajem, mi smo fizički nesposobni za opraštanje.

Nikada nikoga ne treba povrediti. Ali kako ćete to izvesti? Tako što se nećete *pojavljivati*. Jer svaki čin nekoga povredi. Ako se uzdržite, poštećete svakoga. Ali možda je na kraju krajeva bolja smrt od suzdržavanja.

Kakav je za pisca izuzetan osećaj biti *zaboravljen!* Biti posthuman za života, više nigde ne videti svoje ime. Jer čitava književnost je pitanje imena i ničega više. *Imati ime*, dovoljno kaže i sam izraz. E pa, ako više nemate ime, u slučaju da ste ga ikada i imali, to je bolje nego da ga imate. To je cena slobode. Slobode, a još više, oslobođenja [*délivrance*].⁹ Ime – to je sve što ostaje od nekoga. Strašno je što se toliko patimo i mučimo zbog tako nevažne stvari.

22. mart

Jutros, u mrtvačnici, podizanje tela Žana Muzelija. Grozno vreme, u okruženju toliko ružnom da smrt, a samim tim i život, postaju beznačajniji i smešniji nego što jesu. Ovaj metro koji prolazi u blizini, ovaj grozni most preko puta, ovi fabrički dimnjaci, onda oni kovčezi razvučeni po hodniku, i uposlenost službenika koji na smenu zakucavaju kovčege... Tu treba doći da biste se izlečili od svih muka koje potiču od toga što sve primete k srcu. Nema jada niti uznemirenosti koji bi preživeli takav prizor.

Jedina umirujuća stavka: Muzeli nije imao onaj osmeh mrtvacu koji bi toliko bio u skladu s njegovom ličnošću.

Bio je, kao što sam upravo rekao Dortu,¹⁰ *neregularan* – u najdubljem značenju te reči. – Nije mogao nikoga da smisli, tražio je kavgu, nije bio stvoren da bude glumac, da igra zajedno sa *drugima*; – trebalo je da bude pesnik, odnosno *samotnjak*, da ima *jedinstvenu* sudbinu u izvornom značenju te reči.

Demon nas gurne kad god ne želimo da „igramo igru”, kad kažemo istinu koja se nužno okreće protiv nas.

Čudo izgovorene i napisane reči. Moji usmeni i pismeni „ispadi” upereni protiv Džeksonove izdaje su me primirili. Inače bih se razboleo.

Žalim, čak osećam grižu savesti što sam „napao” Valerija. – Ali zaslužio sam kaznu – istina, od strane jednog uljeza.

⁹ Sioran se ovde poigrava dvostrukim značenjem termina *délivrance*: oslobođenje i budnost (*bodhi*). (Prim. prev.)

¹⁰ Bernar Dort (1929–1994), francuski teatrolog. (Prim. prev.)

U mrtvačnici, jutros, žena iz naroda počinje da jeca u trenutku kada je primetila – sina? muža? – u kovčegu, prilikom preuzimanja tela. Samo ona je u čitavom tom svetu bila u očajanju zbog jednog bića koje nikome ne znači ništa. Koliko je svako vezivanje su-ludo! Trebalo bi ga se čuvati kao kuge. *Vezati se* znači automatski sebi navući buduće mu-ke, kazniti se unapred.

Neuspeh u nizu, neuspeh kao sudbina, sreće se samo kod onoga ko nesvesno svaki uspeh smatra sramotom i poniženjem.

Uvek sam površinski priželjkivao uspeh, a u dubini duše neuspeh.

23. mart

Ovog popodneva spavao dva sata. Utonulost u snu, osećaj da sam dosegao njegovu najdublju tačku, najnesvesniju, *najudaljeniju* od bića. Probudio se kao što se valjda budio dinosaur. – Osećaj da ne mogu sići dublje, niže u nesvest.

Što sam stariji, to više uviđam beskorisnost i štetnost nasilja. Ali ne možemo ništa protiv promena raspoloženja, protiv temperamenta. U svemu što mi se dešava, moj prvi potez je nasilnički; popuštam mu i prepuštam mu se do besvesti, do epilepsije; – potom, uz pomoć umora, smirujem se i gubim interesovanje za predmet ili izgovor koji me je iz-bacio iz koloseka. Zaključak koji se iz toga dâ izvući jeste u tome da skepticizam ima *pra-vo* i da uvek treba početi od njega. Ali upravo za to sam nesposoban. Inače bih odavno rešio sve svoje probleme.

Ono što treba starost da učini podnošljivom jeste zadovoljstvo u tome što jedan po jedan odlaze svi koji su iole verovali u nas i koje više ne možemo razočarati.

U *Le Figaro*-u čitam reportažu o Budimpešti gde se za Mađare, najsujetniji narod na planeti, kaže – „taj skromni narod”!

Čitavog života rado sam gazio po onome što sam obožavao. Čovek se može definisa-ti samo kad se suprotstavi svojim idolima.

(Sa francuskog preveo Bojan Savić Ostojić)